

การศึกษาเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี*

A Study of Causes and Effects of Kamma in the Story of SāmāvaTī

พระมหากอบกฤต โสภณปญโญ, จรัส ลีกา, จักรพรรณ วงศ์พรพจน์¹, อุทัย กมลศิลป์ และสุรพันธ์ สุวรรณศรี²

Phramaha Kobkrit Sopanapanyo, Jaras Leeka, Chakkapan Wongpornpavan, Uthai Kamolsil

and Surapan Suvannasri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakaut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sopanapanyo@outlook.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเรื่องเหตุผลและกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาประวัติของนางสามาวดี 3) วิเคราะห์เหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. เหตุผลและกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาททำให้เรารู้ถึงการใช้เหตุผล และกฎเกณฑ์การใช้เหตุผลอย่างถูกต้อง รวมถึงการวิเคราะห์การอ้างเหตุผลในบริบทต่างๆ ของกรรมที่มีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลและสังคมปัจจุบัน และเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายข้อถกเถียงในเรื่องกรรมในสังคมปัจจุบัน
2. นางสามาวดีเป็นธิดาเศรษฐีเมืองภัททวดีและได้เป็นบุตรบุญธรรมของโฆสกเศรษฐีอภิเชกสมรสกับพระเจ้าอุเทน นางได้บรรลุโสดาบันและได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศด้านมีเมตตาธรรม
3. การวิเคราะห์เหตุและผลของกรรมเรื่องนางสามาวดี พบว่านางสามาวดีได้ทำกรรมที่เป็นเหตุคือการเผาพระปัจเจกพุทธเจ้าในอดีตจึงได้รับผลกรรมนั้นถูกนางมาคันทียาเผาทั้งเป็น ส่วนนางมาคันทียาเองก็ได้รับผลกรรมที่ตนกระทำเพราะเหตุที่ได้เผานางสามาวดีและบริวาร จึงถูกลงโทษด้วยการถูกเผาพร้อมญาติพี่น้อง และจากเรื่องนี้ทำให้สังคมปัจจุบันมีความตระหนักในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: เหตุผลกรรม; นางสามาวดี

*ได้รับบทความ: 12 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 27 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2563

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the concepts of causes and effects of Kamma (action) in Theravada Buddhist philosophy: 2) to analyze causes and effects of Kamma in the story of Sāmāvadī. This study was carried out by means of a documentary research methodology through studying academic documents and related research works. The gathered data were then presented by the descriptive analysis based on the inductive reasoning principle.

The research results are as follows:

1. The concepts of causes and effects of Kamma in Theravada Buddhist philosophy creates awareness of correct application of reasoning and rules including analysis of reasoning in various contexts of Kamma affecting the individual and the present society. It is a guide used in explaining the debate about Kamma in society today.
2. Sāmāvadī was a wealthy daughter of the millionaire Phaddavadī. Then she married with King Uthen. She became Sotāpanna (Stream-Enterer) and was praised by the Lord Buddha as an excellent person with Metta-Dhamma (Loving Kindness).
3. The analysis of the causes and effects of Kamma in the story of Sāmāvadī revealed that Sāmāvadī created Kamma which was the burning of Paccekabuddha (Individually Enlightened One) in the past. Due to this Kamma, she was burned by Māgadiyā and her followers. Due to this Kamma, Māgadiyā and his followers were punished by burning as a karmic result. From this matter, people in the society are aware of Kamma and its effects.

Keywords: Cause Effect Kamma; Sāmāvadī

1. บทนำ

สังคมไทยในครั้งบุรพกาลเป็นสังคมแห่งการแบ่งปันอยู่กันแบบพี่น้อง มีการเคารพผู้อาวุโสและกตัญญูต่อผู้มีอุปการคุณ เพราะเชื่อว่าการกระทำนั้นจะส่งผลดีเป็นการตอบแทน โดยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต รู้จักบาปบุญคุณโทษ จึงทำให้สังคมไทยในยุคนั้นมีความสุข แต่เมื่อสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม มีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นและคนส่วนใหญ่ให้คุณค่าทางด้านวัตถุมากขึ้นกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ จึงทำให้วิถีชีวิตและแนวคิดในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากโดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องของกรรม คนไทยส่วนใหญ่มีพื้นฐานการ

ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาในเรื่องของกรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นไร ย่อมได้ผลเช่นนั้นคนทำดีย่อมได้ดี คนทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (Tripitaka 15/374)

พุทธศาสนาถือว่าเป็นฐานของความคิดและเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ที่เอื้อเพื่อการดำเนินชีวิตอันนำไปสู่ความสุขของคนในสังคม โดยพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความมีเหตุมีผล มีระบบความเชื่อความศรัทธา ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลและประกอบด้วยปัญญา เรียกว่า ศรัทธา 4 ประกอบด้วย 1) กัมมสัทธา คือ ความเชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง และกรรมคือการกระทำไม่ว่างเปล่า 2) วิปากสัทธา คือเชื่อวิบากเชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือกรรมที่ทำแล้วต้องมีผล 3) กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ แสดงธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดีทรงเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนหากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง (Phra Dhammapadok (P.A. Payutto), 2000 : 164)

แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า จากเดิมที่ยกย่องคนดี คือ คนมีคุณธรรม และเชื่อในกฎแห่งกรรมตามสำนวนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ในปัจจุบันนี้ได้จางหายไปกับคนไทยรุ่นใหม่สังคมไทยได้เปลี่ยนค่านิยมไปยกย่องวัตถุ คนดี คือ คนที่มีเงินทอง มีอำนาจ และผลตอบแทนของการทำดีได้ดี “ดี” ในความหมายของคนรุ่นใหม่คือได้วัตถุสิ่งของ เงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ ทั้งๆ ที่ผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นผู้ประพฤติดีเสมอเสีย แต่สังคมไม่ได้ให้ความสนใจความประพฤติหรือวิธีการที่ทำให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของเหล่านั้น เพียงแต่ขอให้ได้มาเป็นพอ จึงเกิดสำนวนในสังคมใหม่ว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของความเชื่อเรื่องกรรมในสังคมไทยได้ลดน้อยลง สังคมเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงและไม่เชื่อกฎแห่งกรรมว่ามีจริงความเชื่อเหล่านี้ได้มีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก

นางสาววดีเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างในวรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม โดยในวรรณกรรมเรื่องนางสาววดีนี้มีตัวอย่างหลายตอนที่ควรนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมตามความสมเหตุสมผลของการกระทำนั้น อาทิเช่นกรรมที่ถูกใส่ร้าย และกรรมที่โดนไฟเผาทั้งเป็น เป็นต้น เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างและนำไปสู่การตอบโจทย์ปัญหาของสังคมในปัจจุบันนี้ได้อย่างสมเหตุสมผล

ดังนั้น ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสาววดี ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมบทละครที่ 2 มาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ เพื่อเสนอแนวทางการอธิบายเรื่องของความสมเหตุสมผลของกรรมและตอบโจทย์ปัญหาของสังคมในยุคปัจจุบันนี้ เพื่อให้คนในปัจจุบันนี้คลายความสงสัยและมีความตระหนักในเรื่องของการทำกรรมมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติให้ทำแต่กรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเหตุผลและกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาประวัติของนางสามาวดี
3. เพื่อวิเคราะห์เหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) (Thongpun, 2019 : 203-214) ที่มุ่งศึกษาถึงการวิเคราะห์เหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี โดยกำหนดวิธีการดำเนินวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยมีวิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล ได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และอรรถกถาธรรมบทภาค 2 2) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ เอกสาร งานวิจัย งาน สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 1) แยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารที่ได้มาทั้งหมด 2) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี จากแหล่งข้อมูล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 2) อรรถกถาธรรมบทภาค 2 และ 3) เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องเกี่ยวกับเหตุและผลของกรรม แล้วเห็นว่ามีข้อมูลที่ตรงและสอดคล้องกัน 3) วิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบ 4) เปรียบเทียบข้อมูลลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน 5) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี 6) การสรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาสรุปผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อที่ได้ตั้งไว้นั้นตามลำดับ และหาความสอดคล้องกับเอกสาร ตำรา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอผลสรุปการวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลจากการศึกษาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ข้อมูล จึงทำให้ได้ผลสรุปจากการวิจัย ดังนี้

1. การใช้เหตุผลและกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่า การใช้เหตุผลเป็นการตระหนักถึงความ

ถูกต้องและชัดเจนอย่างน้อยที่สุดเมื่อเรียนรู้การใช้เหตุผลแล้ว สามารถทำให้เราเข้าใจกฎเกณฑ์ รูปแบบ และวิธีการใช้เหตุผลแบบต่างๆ ได้ดีขึ้น และสามารถวิเคราะห์การอ้างเหตุผลในบริบทต่างๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ได้อย่างเป็นระบบและในการใช้เหตุผลเพื่อการวิเคราะห์นั้น ต้องไม่ใช่เป็นไปเพื่อการจับผิดหรือการโต้เถียงเพื่อให้เกิดความขัดแย้งกับคนอื่น แต่เป็นการประเมินให้เห็นคุณค่าของการใช้เหตุผลในทุกๆ ด้านเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

พุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้ทัศนะเรื่องกรรมไว้ในศรัทธา 4 ประการ สรุปได้ดังนี้ 1) กัมมศรัทธา เชื่อว่ากรรมมีจริง 2) วิปากศรัทธา เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง 3) กัมมัสสกตาศรัทธา เชื่อว่าทุกคนมีกรรม เป็นของตนจริง 4) ตถาคตโพธิศรัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ากัมมแห่งกรรม คือ กฎธรรมชาติ เกี่ยวกับกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และยังให้ทัศนะเกี่ยวกับกฎธรรมชาติที่เป็นกฎแห่งเหตุและผลอันสืบเนื่องกับกรรมไว้ในนิยาม 5 (กำหนดอันแน่นอน) คือ 1) อุตุนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับ อุณหภูมิหรือฤดูกาล 2) พืชนิยาม คือกฎธรรมชาติเกี่ยวกับพันธุ์กรรม 3) จิตนิยาม คือ กฎธรรมชาติ เกี่ยวกับเรื่องจิต 4) กรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ 5) ธรรมนิยาม คือกฎเกณฑ์ ตามธรรมชาติมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป และพุทธปรัชญาเถรวาทได้แบ่งกรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กุศลกรรม และอกุศลกรรมกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมนี้เกิดจากเจตนาดังข้อความในนิพเพธิกสูตรว่าภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ

2. ประวัติความเป็นมาของนางสามาวดี พบว่า นางสามาวดี เป็นธิดาของภัททวดีเศรษฐีเมือง ภัททวดี เดิมชื่อว่า สามาและบิดาของนางเป็นสหายที่ไม่เคยเห็นหน้ากันกับโฆสกเศรษฐีแห่งเมืองโกสัมพี ต่อมาเกิดอหิวาตกโรคระบาดในเมืองภัททวดี เศรษฐีจึงพาภรรยาและลูกสาวอพยพหนีโรคภัยไปยังเมือง โกสัมพี เพื่อขอพักอาศัยกับโฆสกเศรษฐีผู้เป็นสหาย แต่บังเอิญโชคร้ายประสบเคราะห์กรรมได้เสียชีวิตใน ศาลาใกล้โรงทานของโฆสกเศรษฐี เหลือเพียงนางสามาผู้เป็นบุตรสาวเพียงคนเดียว ต่อมาโฆสกเศรษฐี ได้พบนางสามาทราบเรื่องราวทั้งหมดของนางเกิดความรักสงสารจึงรับนางไว้เลี้ยงดูดุจลูกสาวแท้ๆ ของตน และยกนางไว้ในฐานะธิดาคณโต โดยปกติที่บ้านของโฆสกเศรษฐีแจกทานเป็นประจำ เมื่อเวลาแจกทานจะมีเสียงแข่งแซ่จากการยื้อแย่งของผู้มาขอรับแจกทาน ท่านเศรษฐีก็ฟังทุกวันจนเคยชิน แต่เมื่อนางสามา เข้ามาอยู่ในบ้านของท่านเศรษฐีแล้ว เห็นความไม่มีระเบียบดังกล่าว จึงคิดหาทางแก้ไข นางจึงให้คนทำ รื้อมีประตูทางเข้าและทางออกให้ทุกคนเรียงแถวเข้ารับแจกทาน ทุกอย่างเรียบร้อยไม่มีเสียงแข่งแซ่เหมือนแต่ก่อน เพราะทำรั้วนั้น นางจึงได้ชื่อว่า สามาวดี ต่อมาจึงได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าอุเทนพระเจ้าอุเทน จึงทรงตั้งไว้ในตำแหน่งแห่งอัคมรเหสีและมีเหตุการณ์ที่สำคัญในเรื่องนางสามาวดี สรุปได้ดังนี้

2.1 นางมาคันทียาผูกอาฆาตพระศาสดา พบว่ามีมูลเหตุมาจากพราหมณ์ผู้เป็นบิดาของนาง มาคันทียาอยากได้พระพุทธเจ้ามาเป็นสามีของลูกสาวตนเอง แต่พระพุทธองค์ได้แสดงธรรมโปรด จนกระทั่งพราหมณ์และภรรยาได้บรรลุนาคามิผล และทูลขอบรรพชา ต่อมาก็ได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์

ฝ่ายนางมาคันธียาได้อินพระดำรัสของพระพุทธเจ้าโดยตลอด รู้สึกโกรธเคียดแค้นในใจที่พระพุทธองค์ตรัสถึงร่างกายของนางเต็มไปด้วยมูลและก리스 ไม่ปรารถนาจะสัมผัสถูกต้องแม้ด้วยปลายเท้า

2.2 นางสาวดีถูกใส่ความด้วยเรื่องไก่ พบว่านางมาคันธียาได้ว่าจ้างทาสและกรรมกรตามค่าพระพุทธเจ้า แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรต่อพระพุทธเจ้าได้ ก็ยังมีความโกรธแค้นมากขึ้น จึงคิดอุบายใส่ความแก่นางสาวดีและบริวารผู้มีศรัทธาในพระพุทธเจ้า โดยส่งข่าวไปบอกแก่อาขอให้ส่งไก่เป็นที่ยังมีชีวิตมาให้ 8 ตัว และไก่ตายอีก 8 ตัว และส่งไก่ที่ยังมีชีวิตไปให้นางสาวดีเพื่อปรุงอาหารถวายพระเจ้าอุเทน แต่นางสาวดีไม่ทำเพราะเป็นปาณาติบาต ต่อมานางมาคันธียาได้ส่งไก่ที่ตายแล้วไปให้นางสาวดีเพื่อปรุงอาหารไปถวายพระพุทธเจ้านางสาวดีจึงปรุงอาหารไปถวายพระพุทธเจ้า ทำให้นางมาคันธียาได้ช่องไปพูลต่อพระเจ้าอุเทนเพื่อลวงโทษนางสาวดีแต่ก็ไม่เป็นผล

2.3 ถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องงู พบว่า ปกติพระเจ้าอุเทนจะเสด็จไปประทับที่ปราสาทของพระมเหสีทั้ง 3 ตามวาระแห่งละ 7 วัน ครั้นอีก 2-3 วัน จะถึงวาระเสด็จไปประทับที่ปราสาทของนางสาวดี นางมาคันธียาได้วางแผนส่งข่าวไปถึงอาให้ส่งงูพิษที่ถอนเขี้ยวออกแล้วมาให้นางเมื่อได้มาแล้ว จึงใส่เข้าไปในช่องพิณ ซึ่งพระเจ้าอุเทนทรงเล่นและนำติดพระองค์เป็นประจำแล้วนำช่อดอกไม้ปิดช่องพิณไว้ ก่อนที่พระเจ้าอุเทนจะเสด็จไปยังปราสาทของนางสาวดีนั้น นางมาคันธียาได้ทำที่เป็นกราบพูลทักทายไม่ให้พระราชาเสด็จไปแต่พระราชาไม่เชื่อคำทักทาย นางมาคันธียาจึงขอติดตามไปด้วยขณะที่นางสาวดีและหญิงบริวารปรนนิบัติพระเจ้าอุเทนอยู่ และทรงวางพิณไวบนพระแท่นบรรทมนั้นนางมาคันธียาก็ทำที่เดินมาใกล้ๆ บริเวณนั้น แล้วดึงช่อดอกไม้ที่ปิดช่องพิณออก งูที่อดอาหารมาหลายวันได้เลื้อยออกมาพันพิษแผ่พังพาน พระราชาทอดพระเนตรเห็นงูก็ทรงกลัวต่อความตาย จึงดำตวาดนางสาวดีที่คิดปลงพระชนม์ และตำหนิพระองค์เองที่ไม่เชื่อคำทักทายของนางมาคันธียา ด้วยความกริ้วโกรธจึงตัดสินประหารชีวิตนางสาวดีและหญิงบริวารด้วยพระองค์เอง

2.4 นางสาวดีถูกเผาทั้งเป็นพร้อมหญิงสหายพบว่าขณะที่พระเจ้าอุเทนเสด็จประพาสราชอุทยาน นางมาคันธียาสั่งคนใช้ให้เอาผ้าชุบน้ำมันแล้วนำไปพันที่เสาทุกต้น ในปราสาทของนางสาวดีโดยพุดเกลี้ยกล่อมให้นางสาวดีและบริวารเข้าไปรวมอยู่ในห้องเดียวกันแล้วจึงลั่นกลอนข้างนอกแล้วจุดไฟเผาพร้อมทั้งปราสาทเปลวเพลิงได้ลุกโชนขึ้นที่พระตำหนักอย่างรวดเร็ว เหมือนไฟที่ต้องใช้น้ำมันอย่างรุนแรงจนยากแก่การดับได้ พระเจ้าอุเทนทรงเสียพระทัยมาก จึงทรงหาอุบายที่จะสืบหาความจริง และได้ทราบความเป็นจริงทั้งหมด จึงทรงสั่งลงโทษประหารชีวิตนางมาคันธียาร่วมกับเหล่าญาติ

2.5 ขดใช้กรรมเก่าของนางสาวดี พบว่าในอดีตกาลเมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชย์สมบัติในกรุงพาราณสี ได้ถวายภัตตาหารแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า 8 องค์เป็นประจำ และนางสาวดีกับหญิงสหาย 500 คน ก็เกิดอยู่ในพระราชนิเวศนั้นได้ช่วยทำกิจบำรุงเลี้ยงพระปัจเจกพุทธะทั้ง 8 นั้นด้วย ต่อมาพระปัจเจกพุทธะองค์หนึ่งได้ปลีกตัวไปเข้าฌานสมาบัติในดงญาริมแม่น้ำส่วนพระราชาได้พาหญิง

เหล่านั้นไปเล่นน้ำกันทั้งวันพวกผู้หญิงพออาบน้ำนานๆ ก็หนาว จึงพากันขึ้นมาก่อไฟที่กองหญ้าผิง พอไฟไหม้กองหญ้าหมดก็เห็นพระปัจเจกพุทธะถูกไฟไหม้ ต่างพากันตกใจ เพราะเป็นพระปัจเจกพุทธะของพระราชชา ด้วยเกรงว่าจะถูกลงโทษ จึงช่วยกันเพื่อจะทำลายหลักฐานด้วยการช่วยกันหาฟืนมาสูมจนท่วมองค์พระปัจเจกพุทธะจนแน่ใจว่าหมดฟืนนี้พระปัจเจกพุทธะก็คงจะถูกเผาไม่เหลือซาก แล้วพากันกลับไปพระราชานิเวศน์ ด้วยกรรมนี้ หญิงเหล่านั้นเมื่อตายแล้วถูกไหม้ในนรกหลายพันปี ฟันจากนรกแล้วถูกเผาอย่างนี้อีก 100 ชาติ นี่เป็นผลกรรมของนางสามาวดีและบริวาร

3. เหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดีพบว่าเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดีผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นดังนี้

3.1 วิเคราะห์ตอนนางมาคันธียาผูกอาฆาตและการจ้างนักเลงไปด่าพระพุทเจ้า พบว่านางมาคันธียา ได้รับความเดือดร้อนในโลกนี้และโลกหน้าเพราะเกิดจาก อวิชชาไม่เข้าใจในพระดำรัสของพระพุทเจ้าที่ตรัสกับบิดามารดาที่ว่า ร่างกายของนางเต็มไปด้วยมูตรและกิสไม่ปรารถนาจะสัมผัสถูกต้องแม้ด้วยปลายเท้าจึงเกิดความเคียดแค้นต่อพระพุทเจ้าและได้จ้างวานให้คนไปด่าพระพุทเจ้า จึงเป็นสาเหตุให้นางได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของนางเพราะการประพฤติกุศลที่คิดร้ายต่อผู้อื่นทั้งในโลกนี้ด้วยการถูกประหารชีวิตพร้อมบริวารและเมื่อตายแล้วยังไปเกิดในอบายภูมิ

3.2 วิเคราะห์ตอนนางสามาวดีถูกใส่ความ และถูกเผาทั้งเป็นพร้อมกับหญิงบริวาร พบว่านางสามาวดีถูกใส่ความและถูกเผาทั้งเป็นพร้อมกับเหล่าหญิงบริวารเพราะผลกรรมที่เผาพระปัจเจกพุทธเจ้า 8 องค์ และขณะไฟกำลังไหม้อยู่ที่นางสามาวดีได้ตั้งสติและให้อิโวาทแก่หญิงบริวารให้แผ่เมตตาต่อคนผู้คิดประทุษร้าย และเจริญเวทนาปริคคหัมมัญฐาน บางคนได้บรรลุสกทาคามี บางคนได้บรรลุอนาคามี ทำกาลแล้ว บ้างไปเกิดในสวรรค์และบ้างไปเกิดในพรหมโลกด้วยอานิสงส์แห่งการเจริญกรรมฐานนี้เมื่อวิเคราะห์ตามกรรม 12 พบว่านางสามาวดีได้รับผลกรรมนั้นทั้งหมดทั้งที่เป็นอกุศลในอดีตและกรรมที่เป็นกุศลในปัจจุบัน ซึ่งกรรมทั้ง 12 นั้นได้ให้ผลครบทั้งหมด ทั้งกรรมที่ให้ผลตามกาลให้ผลตามกำลัง และให้ผลตามหน้าที่ เช่น

3.2.1 กรรมให้ผลตามกาล คือทิวฏฐธรรมเวทนิยกรรมเป็นกรรมที่จะให้ผลในชาตินี้ ทำให้พระนางได้บรรลุโสดาบัน และด้วยผลแห่งกุศลกรรมนี้ทำให้นางมีสุดติเป็นเบื้องหน้าอันเป็นการทำหน้าที่ของอุปัชชเวทนิยกรรมเป็นกรรมซึ่งให้ผลในชาติหน้า กรรมที่ทำให้เกิดในภพภูมิที่ดี และด้วยผลแห่งกรรมดีนี้จะส่งผลที่เป็นกุศลต่อไปให้เป็นหน้าที่ของอุปปราปเวทนิยกรรม เป็นกรรมที่จะให้ผลในชาติต่อไป ซึ่งแน่นอนว่านางเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน เมื่อทำกาลแล้วไม่เกิน 7 ชาตีก็นำมาบรรลผลที่เสียให้แจ้ง เข้าสู่นิพพานในที่สุดและในที่สุดแล้วก็จะกลายเป็นอโหสิกรรมไป

3.2.2 กรรมให้ผลตามกำลัง คือ จากการที่นางสามาวดีได้ทำกรรมในอดีตนั้นทำให้นางต้องรับทุกขในนรกเวจีเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นกรรมที่มีกำลังหนักทำให้นางเมื่อใกล้จะสิ้นชีวิตใน

อัตภาพนั้นอาสนกรรมก็ส่งผลให้นางต้องได้รับกรรมอย่างหนัก ต่อมาเมื่อมาเกิดในอัตภาพแห่งมนุษย์ จึงถูกเผาทั้งเป็นตั้งร้อยอัตภาพเพราะเศษกรรมที่เหลือนั้น เรียกกรรมนี้ว่าพหุกรรมเป็นกรรมที่มีกำลัง ร่องลงมาจากครุกรรม

3.2.3 กรรมให้ผลตามหน้าที่ คือ ในเนื้อเรื่องนี้นั้นจะเห็นว่า ชนกรรมให้ผลอันดับแรกคือให้นางสามาวดีเกิดในนรกอเวจี เมื่อละอัตภาพจากนรกแล้วก็มาเกิดเป็นมนุษย์ในอัตภาพนี้ อุปัมภกกรรมก็ทำหน้าที่ให้นางทั้งสุขและทุกข์ เพราะเศษแห่งกรรมที่เหลือนั้น ในระหว่างดำเนินชีวิตอยู่นั้นจะเห็นได้ว่าอุปปีฬกรรมก็ทำหน้าที่บีบคั้นให้กรรมส่งผลต่อนาง และในบางตอนจะมีอุปฆาตกรรม ซึ่งเป็นตัวเข้าไปตัดรอนกรรมบางตัว เช่น ตอนที่พระเจ้าอุเทนยิงธนูหมายปลงประหารชีวิตนาง แต่ลูกศรนั้นกลับย้อนหาพระเจ้าอุเทนเองเพราะอาณภาพแห่งเมตตาของนางสามาวดี หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นอุปฆาตกรรมซึ่งเข้าไปขัดขวางไม่ให้อุปัมภกกรรม หรืออุปปีฬกรรมนั้นให้ผลดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่นางได้รับกรรมนี้สมควรแล้วต่อกรรมที่นางได้กระทำไว้ ตามมติทางพุทธปรัชญาเพราะบุคคลทำกรรมเช่นใดไว้ ย่อมได้รับผลเช่นนั้น แม้เวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเพียงใด ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่ มีการทำกรรมอยู่ กรรมนี้นั้นก็ย่อมจะตามให้ผลอยู่ร่ำไป หมุนเวียนกันไปไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความสมเหตุสมผลในการให้เหตุผลดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่นางสามาวดีนี้ได้รับผลกรรมที่ทำนั้น เป็นเหตุผลสมควรแล้ว เพราะกรรมที่เป็นทั้งอกุศลและกุศลนี้ นางได้กระทำด้วยตนเอง และการได้รับผลแห่งการกระทำนั้น เป็นสิ่งสมควรแล้ว และแน่นอนว่ามีความสมเหตุสมผล

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่องเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสามาวดี เป็นการวิจัยเชิงเอกสารได้พบเห็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาอภิปรายผลดังนี้

1. การใช้เหตุผล เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ และในยุคปัจจุบันที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในด้านวัตถุนิยมไปเป็นเหตุให้มีความถดถอยด้านจิตใจไม่มีความโอปอ้อมอารี เห็นแก่ตัวตลอดถึงเป็นผู้มีความเห็นผิด และมีความเชื่อผิดๆ ในเรื่องของการกระทำ โดยเฉพาะในสังคมยุคใหม่นี้บางคนเห็นคนเลวทำกรรมที่เลวทรมานกลับได้ดี และคนดีทำกรรมดีกลับได้ผลที่ตรงกันข้าม ซึ่งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันเรื่อยมาสอดคล้องกับพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (Phra Metheet hamphapon (Prayoon Thammacittato), 1996) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด สรุปได้ว่า กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรมไม่ดีคือ อกุศลกรรม ส่วนคุณธรรมเป็นเหตุให้ทำกรรมดีคือ กุศลกรรม และซึ่งสอดคล้องกับวสิน อินทสระ (Inthasara, 2002 : 49) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสรวรรคนรก บุญ บาป สรุปได้ว่า คนเรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยหากทำกรรมใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตามย่อมต้องรับผลของกรรมนั้น

2. เรื่องนางสาวมาตีนี้เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่มีประเด็นน่าสนใจหลายตอนจะเห็นว่าผลและกรรมของนางสาวมาตีมีความเหมาะสมและสมเหตุสมผลตามกรรมที่นางได้รับเพราะว่ากรรมที่นางได้ทำย่อมส่งผลให้นางได้รับในสิ่งที่นางทำนั้นเป็นความสมควรแก่เหตุและปัจจัยแล้วซึ่งสอดคล้องกับอุรา ชื่นภักดี (Chuenphakdee, 1986) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์และกฎแห่งกรรมในพระคัมภีร์พุทธศาสนิกายเถรวาทและมหายาน: ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธศาสนิกชนในชุมชนกรุงเทพมหานคร พบว่า มนุษย์เป็นไปตามกฎแห่งกรรม และกฎแห่งกรรมนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกัน การจะออกจากวงจรแห่งกรรม นั้นจะต้องมีความเข้าใจในระบบของกรรม และพยายามตัดวงจรของกรรมโดยพยายามเดินตามทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เพื่อลุล่วงการสังกรรมโดยสิ้นเชิง แต่มีข้อเปรียบเทียบการตีความในเรื่องของกรรม ระหว่างคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายานที่แตกต่างกัน คือ กรรมฝ่ายเถรวาทจะเน้นคำสอนครอบคลุมกรรมที่มีอิทธิพลให้ทั้ง 3 กาล โดยเฉพาะกรรมในปัจจุบันเป็นพิเศษ ส่วนมหายานจะให้ความสำคัญต่ออดีตกรรมว่าเป็นเหตุของความเป็นอย่างในปัจจุบันด้วย

3. พุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกรรมดีและกรรมชั่วที่บุคคลได้รับเหมือนในเรื่องนางสาวมาตีเพราะกรรมดีที่นางได้ทำไว้เป็นเหตุให้นางสามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน และส่งผลให้ไปเกิดในสุคติภูมิ และเหตุของกรรมชั่วในอดีตส่งผลให้นางต้องถูกเผาทั้งเป็น ซึ่งสอดคล้องกับพระมหานงค์ อับไพ (Phramaha Nong Abpai, 2003) ได้วิจัยเรื่อง คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของคุณแม่สิริ กรินชัย พบว่า หลักกรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเวียนว่าย ตายเกิดหรือที่เรียกว่า “สังสารวัฏ” ไม่มีใครรู้ว่าเราเกิดและตายมาแล้วกี่ภพกี่ชาติ เราไม่อาจรู้ได้ด้วยความคิดเอาเอง เมื่อเกิดมาจึงต้องประสบกับความทุกข์ยากลำบากในการดำเนินชีวิต อันเป็นการเพิ่มทุกข์ในสังสารวัฏอีก ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร จึงได้พยายามเพื่อพ้นจากความทุกข์คือการไม่เกิดอีก พ้นจากกฎแห่งกรรมไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก มนุษย์จึงควรศึกษาเรื่องกรรมและดำเนินชีวิตให้ ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จึงจะสามารถนำตนให้พ้นจากวัฏสงสารได้

6. ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยเรื่อง เหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสาวมาตี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเหตุผลและกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาความเป็นมาของนางสาวมาตี 3) เพื่อวิเคราะห์เหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสาวมาตี ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเหตุและผลของกรรมในเรื่องนางสาวมาตีนี้ซึ่งมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ดังนี้

- 1) การนำแนวคิดเรื่องของผลกรรมของนางสาวมาตีมาเป็นอุทาหรณ์ในการสร้างคุณงามความดีไม่ให้

ประมาทในชีวิต 2) การนำแนวคิดของกรรมของนางสามาวดีเป็นเครื่องเตือนสติเป็นอยู่อย่างปราศจากอาฆาตพยาบาทกันและกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ 1) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการให้ผลของกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกับการใช้เหตุผลในปรัชญาตะวันตก และ 2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อผลของกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. จากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้เข้าใจในเรื่องของกรรมโดยการใช้หลักเหตุผลเป็นตัวแปรสำคัญในการตระหนักถึงความมีอยู่ของกรรมและการให้ผลของกรรม
2. จากการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เกิดความตื่นตัวในเรื่องของกรรม แม้ว่าเรื่องกรรมจะเป็นอจินไตย แต่ก็สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล อันเป็นผลที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า
3. จากการวิจัยนี้ ทำให้เกิดมุมมองการใช้ชีวิตที่ตระหนักถึงเรื่องของกรรม และผลจากการกระทำ

References

- Chuenphakdee, U. (1986). Comparative Study of Humans and the Law of Karma in Buddhist Scriptures Theravada and Mahayana. *Master of Arts Thesis, Religion Comparison*. Graduate School: Mahidol University.
- Inthasara, W. (2002). *Heaven of Boon Sin in Buddhism*. Bangkok: Sand grain.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka: Version*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Phra Dhammapidok (P.A. Payutto). (2000). *Buddhist Dictionary of Buddhist Code*. 9th edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Metheethammaphon (Prayoon Dhammacitto). (2002). *Karma and circulation*. 1th. Bangkok: Dhammasapha Publishing.
- Phramaha Nong Abpai. (2003). Teachings of the law of karma and the practice of meditation of Mrs. Siri karinchai. *Master of Arts, Thesis in Buddhist Studies*. Graduate School: Thammasat University.
- Thongpun, S. (2019). The Buddhist Arts in Lanchang: Concept, Development and Art Cultural Values. *Dhammathas Academic Journal*, 19(1), 203-214.